

12-160-79

Mittalaanuntat

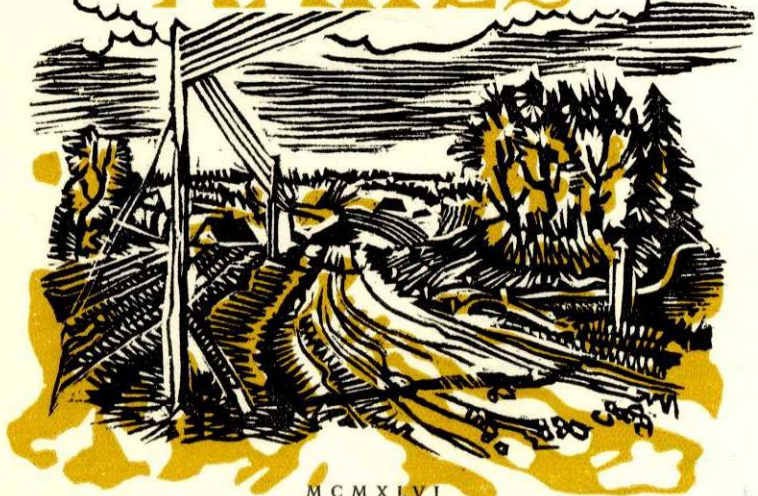

MAANTEE ÄÄRES

2.-

Friedebert Tuglas

MAANTEE
ÄÄRES

MCMXLVI

TALLINNA RIIKLIK TÄRBEKUNSTI INSTITUUT

165

ui palju olen kord sind mööda rännanud!
Sinu kaudu rahustasin oma nooruse kau-
guseigatsust. Sina pakkusid vaimustust ja
väsimumst, aitasid näha maailma ja ennast,
andsid silmadele ning südamele. Tunnen
su aastaaegade nägu — kevade hommiku
kargeil tunnel, suve ilusail ilmul, sügise
poriseil päevil. Sina — vaheldavuse lõputu lint!

Siis peagu unustasin su aastakümneiks. Või kui liiku-
singi sind mööda, siis tolmupilvis kihutades, bensiini-
lõhna keerises. Kas see ilmetu kollane pael olidki sina?
Oleksin võinud niisama hästi õhku mööda sõita, su ole-
musest enam midagi aimamata . . .

Nüüd olen jälle tagasi tulnud. Istun su ääres, vaatlen
sind, mõtisklen, tuletan meelde. Oh, ei ma enam kipugi
su kaudu väga kaugemale, ei suudakski kippuda. Aga näen

nüüd su intiimsust teravamalt kui kunagi varem. Ei ole osanud iial märgata, et oled nii rikas ja mitmekesine, kõiges oma liigutavas lihtsuses.

Ei sa ole nii elutu, kui võiks arvata! Seal otse sõidutee äärel tõstab pead kollane kummelinupp, püüab õitseda madal tulilill, sirutab sõrmi mingi haarmeväädiike, trotsides ülemarssivaid ohtusid. Ja siis juba jalgteel veerul lillakas karuohak, kõõmel ja puju, kõlupea-kastehein, arg hiirehernes ning veriheina pitsikene. Kõik küll vaevatud, tolmu puudri all hingeldav, kuid ometi elav. Ja näen ma su loomastikkugi: sibab väike punane sipelgas, ukerdab musta mantliga mardikas, ahastab siia eksinud limukas, leidmata enam pehmet pinnast. Ning konnapoeg kombendab sust üle, silmad tolmust suletud.

Ja tunnen jälle nii selgesti su lõhna — sina, kes peaksid olema maitseta ning lõhnata. See on midagi tolmust, hapukat, kurgus kipitavat. Kui aga tipivad vihma esimesed piisad su tolmu, siis alles levivad sa oma erilist hõngu. Võib-olla lõhnab nõnda su äärne kõhetu taimestik, aga vahest ka su paakunud pind ise.

Kihutades sind mööda näid sa nii ühetoonilisena. Hiinult mõni ümmarguseks kulunud lubjakivikene, hall räni, jahuks hõõrdunud kruus. Siin-seal veel kuiva hobuse-sõnnikut või narmasteks rullitud vitsaraag. Kõikjal ikka

Exhibition, univ. Tartu.

nagu üks ja sama. Kui aga sind õieti lähedalt vaadata — milline vaheldusrikkus! Ja eks ole su orud, su künkad, su lagendikud sipelga silmis vahest sedasama, mis Colorado kanjonid või Sahara liivaluited meile. —

Harva liigub sääraseil suvepäevil keegi sind mööda. Ja sellepärast saame olla pikad ajad täitsa kahekesi. Jälle mõtelda, meenutada, tunda rõõmu ja kahetsedagi. Oled mulle nagu mu elu, täis mälestusi, rõõmsaid ja kurbi. Pajatad ühtviisi nii võitudest kui pettumustest.

Ei sa läinud nii, nagu oleksid pidanud minema! Heidad mulle ette. Pillasid asjata aega ja energiat, kiirustasid vahel jalad rakku, magasid mõnikord ilusamad rännuajad maha. Ning kuhu oled lõpuks ikkagi jõudnud? Istud vaid siinsamas mu ääres, ainult vanana, väsinuna. Loed aralt versteposte, nagu võiks varsti neist viimane olla . . . See on su aruandmishetk mu ääres.

Oh, aga ega või minagi ainult head meenutada! lausud siis enesest. Olen näinud omal pikal eluajal ühte ja teist. Olin kord nii päratu ja porine rajakene, et vaid jala- ning ratsamees läbi pääses. Liikusid siin kord halisevad teorjad oma lõssilasside ja pudrunappadega. Sõitis küll ka saajarahvas kuljuste kõlina ja pillimänguga, kuid venisid samuti surmarongid, orbude silmad pisarate kalkvel. Liikusid laadaliste voorid, pörsad korvakastides, mullikad

pära taga; liikus igasugust rahvast: mustlasi, harjuskeid; lõõpas juut oma leierkastiga. Kõiki neid kannustas mure, päeva homse eest hool. Ning näe, seal metsa vahel, kus on veel praegugi ristiga kivi, seal löödi kord reisimees surnuks...

Palju kurja on näinud vana maantee oma eluajal. Rohkem kurja kui head...

Oh, mis ma räägin! Eks ragisenud alles paari aasta eest mind mööda sõjamasinad. Vapustasid mind põhjani, põrutasid südameni, olgugi, et näin olevat kivikõva ja tundetu. Põgenesid siis põlisvaenlaste eest naised, lapsed ja raugad. Vahtisid selja taha, kuulasid taevaranna müri-
nat, silmis hirm ja meeleheide. Sosistasid ahastades just nagu sajandite eest: Oh, päästa meid, päästa meid, lõp-
matu maantee! Vii meid ähvardavast orjapõlvest — kau-
gemale, kaugemale! —

Aga ega meiegi, maanteed, igavesti ela. Vananeme sa-
muti; sureme, vajume unarusse. Teedelgi on ees kõige aja-
liku tee. Kui aga näed kord elus veel Via Appiat, tervita
teda! Kui näed muistselt sõjateed Meknesi ja Atlandi
vahel, — tervita! Hea on siiski meenutada kuulsaid esi-
vanemaid, kuigi oled ise nii tähtsusetu. —

Taevast on pilve tõmbunud, õhtu läheneb, on vilu.
Tunnen jahedust ja peaksin juba liikuma. Aga tee ees

näib nii pikk ja ühetooniline. Ega ole mina enam endine rändaja . . .

„Hei, külamees, kas ei saaks peale?”

„Prruu! Mis seal's ikka, asuge aga rattaile . . . Näen jah juba kaugelt, et istub mees maantee ääres, vist väsinud, mõtlen . . . No jah, eks ole juba igagi, nii teil kui minul ja hobuselgi. Aga eks me ela veel edasigi . . . Nõõ, linalakk!”

1944

Raamatukujundamise õppetöö

Ladunud ja linoollõigetega illustreerinud:

**Hugo Haas (lk. 3, 7, 11 ning kaas); Vladimir Egipt (lk. 5, 13) —
V kursus.**

Trükitud 50 eksemplari

Tallinna Riiklikus Tarbekunsti Instituudis

1 9 4 6